

БЮЛЕТЕНЬ

www.uaa.org.ua

01 (55)
2023

Ukrainian Advocates'
Association

АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ
УКРАЇНИ

4

Дорошенко Костянтин

Іменний партнер
Attorneys at law «Leshchenko,
Doroshenko & partners», адвокат
проєкт «Обличчя адвокатури»

6

Підсумки 2023 року події ААУ

32

Майбутні плани ААУ на 2024 рік анонс ААУ

МИ ВІДКРИТІ ДЛЯ ВСІХ АДВОКАТІВ

• ГЕНЕРАЛЬНІ ПАРТНЕРИ ААУ •

• ПАРТНЕРИ КОМІТЕТІВ ААУ •

Друзі! Практично рівно два роки не виходив Бюлетень ААУ, тому я дуже рада вас знову вітати на сторінках нашого видання. Ці два роки були важкими та трагічними для нашого суспільства, водночас і складними для юридичного ринку. Ми спостерігаємо стрімкі трансформації компаній, практик, запитів клієнтів. Я пишаюсь ААУ, яка змогла мобілізувати свої ресурси, запровадити нові формати роботи, відкрити нові цікаві проекти.

Ми зробили все можливе, щоб продовжити громадську діяльність, проводити цікаві заходи, дискусії та стимулювати активність юридичного ринку. На сторінках бюлетеня ви знайдете інформацію про роботу ААУ за минулий рік та плани на майбутнє. Ми віримо у перемогу, хоч і розуміємо, що попереду ще багато труднощів, війна ще не закінчилася.

Тому я хочу подякувати всім, хто бере участь у роботі ААУ, побажати вам терпіння та сил підтримувати себе, своїх близьких, співробітників і клієнтів. Кожен із нас повинен робити те, що в його силах.

З повагою,
Президентка Асоціації Адвокатів України Ольга Дмитрієва

ЗМІСТ

ОБЛИЧЧЯ АДВОКАТУРИ

Дорошенко Костянтин «Завідомо сформований осуд суспільства створює вплив на прийняття того чи іншого рішення у справі»	04
--	----

ПОДІЇ ААУ

Підсумки 2023 року	10
--------------------	----

СТАТТЯ

Бугай Денис «Тренди практики White-Collar Crime. Що у фокусі уваги?»	15
--	----

СТАТТЯ

Куса Людмила «Кримінальне право і процеси. Воєнні злочини, корупційні злочини»	18
--	----

ЖІНОЧИЙ КЛУБ ААУ

Як не загубити себе під час війни?	21
------------------------------------	----

СТАТТЯ

Бойко Сергій «Стаття 366-1 КК: Довгий шлях до правосуддя та відновлення репутації»	22
--	----

СТАТТЯ

Кузнець Лілія «Санкція “конфіскація активів”: особливості застосування та річні результати»	25
---	----

КОМІТЕТИ ААУ

	28
--	----

СТАТТЯ

Лук'яненко Олександр «Проблематика отримання тимчасових доступів під час воєнного стану»	30
--	----

«ЗАВІДОМО СФОРМОВАНИЙ ОСУД СУСПІЛЬСТВА СТВОРЮЄ ВПЛИВ НА ПРИЙНЯТТЯ ТОГО ЧИ ІНШОГО РІШЕННЯ У СПРАВІ»

Дорошенко Костянтин

Іменний партнер
Attorneys at law «Leshchenko,
Doroshenko & partners»,
член Правління ААУ, адвокат

ренція і боротьба між лідерами ринку, до яких долучаються, а в деяких напрямках на рівних починають конкурувати і витіснити, нові або ж середні донедавна юридичні компанії. Це очевидно гарні індикатори і ознаки того, що 2024 рік точно буде проактивним для юридичної спільноти, а здорова конкуренція підвищуватиме якість правничої допомоги. До речі, саме якість все більше є вирішальним критерієм при виборі клієнтом того чи іншого адвоката або юридичної компанії у цьому році.

Важливо відмітити, що як у сфері кримінальної практики, так і на юридичному ринку, дійсно відбулись помітні зміни, які за своєю суттю дали поштовх до утворення в середині існуючих сформованих практик вже нових розгалужень та підвидів, які в 2024 році мають всі шанси переформатуватись в окремі самостійні практики. Можна виділити галузі військового права, проходження публічної служби, санкційний сегмент, відшкодування шкоди тощо, які до цього часу охоплюються сформованими практиками, не виключаю поділ кримінальної практики на більш вузькі підпрактики.

- Як, на Вашу думку, змінився, як сам ринок юридичних послуг у цілому, так і у сфері кримінальної практики, зокрема, за останній рік?

- 2023 рік виявився не тільки роком відновлення втраченого попиту серед клієнтів кримінальної практики, яке розпочалося з осені 2022 року, а й своєрідним сплеском активності правоохоронної системи, початку великих, гучних та резонансних для суспільства кримінальних проваджень, який триває донині і, судячи з набраних обертів, зокрема Національним антикорупційним бюро України, не збирається закінчуватись.

Юридичний ринок у 2023 році точно ожив, у порівнянні з 2022 роком, відчувається конку-

- Як Ви вважаєте, кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство адаптувалося до нових викликів, чи відбулися позитивні зміни?

- Кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство України з перших днів початку повномасштабного вторгнення країни-агресора почало активно пристосовуватись до нових реалій в умовах війни.

Більше того, такі зміни продовжують впроваджувати і сьогодні, через майже два роки війни, цей процес не припиняється, адже країна, зокрема її правоохоронна та судова системи стикаються з новими викликами, проблемами, яких раніше ніхто не міг передбачити, що потребує своєчасного реагування законодавця та впрова-

дження нових правил правозастосування норм або навіть введення нових інститутів, які раніше не існували у кримінальному законодавстві.

Однак не можемо сказати, що відбулись виключно позитивні зміни, оскільки ті норми, які були нововведені до КПК України або які зазнали змін, мали б забезпечити здійснення ефективного досудового розслідування та судового провадження в умовах воєнного стану, натомість, більшість з них створили нові можливості до процесуальних зловживань зі сторони працівників правоохоронних органів, або, так би мовити, призвели до «нечесної» гри.

Тому хоча акцентувати увагу саме на проблемах, з якими стикнулись адвокати та юристи на фоні цих змін до законодавства, хоча є чимало і позитивних нововведень, які пішли на користь не тільки захисту національного суверенітету та незалежності України у вигляді посилення боротьби з внутрішніми ворогами, а й у роботі правозахисників, адвокатів у сфері кримінальної юстиції.

- На яких саме змінах у кримінальному та кримінально-процесуальному законодавстві Ви б хотіли акцентувати увагу?

- Однозначно це внесені зміни до статті 615 КПК України, яка дозволила, зокрема, за наявності досить не чітко визначених підстав, таких як відсутність об'єктивної можливості виконання слідчим суддею повноважень, здійснювати тимчасовий доступ до речей і документів або проводити обшук житла чи іншого володіння особи на підставі рішення керівника органу прокуратури прийнятого у формі постанови, хоча до введення воєнного стану така функція була покладена виключно на слідчого суддю, який приймав відповідне рішення на підставі звернення з клопотанням прокурора або слідчого, за погодження з прокурором.

Ще однією негативною тенденцією можемо виокремити положення ч. 8, згідно з якою у кримінальних провадженнях, в яких з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та на дату введення воєнного стану жодній особі не повідомлено про підозру, строк від дати введення воєнного стану до дати його припинення чи скасування не включається до за-

гальних строків, передбачених частиною другою статті 219 цього Кодексу.

Тобто вказана норма створила можливість для правоохоронців розслідувати кримінальні провадження без підозрюваних стільки часу, поки буде тривати в Україні воєнний стан, не обмежуючись загальними строками досудового розслідування, що виключає необхідність їх закрити у зв'язку із закінченням строку досудового розслідування або продовжувати у порядку, передбаченому § 4 Глави 24 КПК України.

Що стосується змін до кримінального законодавства, то у цьому випадку можемо звернути увагу на зміни, яких зазнали вже існуючі норми Кримінального кодексу України, в частині посилення покарання за вчинення кримінальних правопорушень в умовах воєнного або надзвичайного стану, шляхом додавання до багатьох статей Кримінального кодексу України окремою частиною нової кваліфікуючої ознаки.

Вказане призвело до появи численних несправедливих вироків судів, які почали з'являтися в ході правозастосування вищевказаних змінених норм, коли, до прикладу, особа за вчинення крадіжки, передбаченої ст. 185 КК України, на суму пару тисяч гривень, починаючи від якої настає кримінальна відповідальність, може отримати реальне покарання у виді позбавлення волі на строк від 5 до 8 років, що очевидно не є раціональним або справедливим, навіть якщо особі буде призначена найнижча межа реального покарання у виді 5 років позбавлення волі.

Також, на мою думку, як несправедливі, себе проявили в ході правозастосування зміни до статті 75 КК України, в частині неможливості звільнення від відбування покарання з випробуванням, за наявності передбачених цією статтею підстав, при засудженні за вчинення кримінального правопорушення, передбачене статтями 403, 405, 407, 408, 429 КК України (військові кримінальні правопорушення), вчинене в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці.

Як відомо, всі строковики, які розпочали військову службу до початку повномасштабного вторгнення, до цього часу не демобілізовані та продовжують перебувати у військових частинах тилкових міст України. Як правило, це дуже молоді військовослужбовці віком 18-25 років, які можуть під натиском психологічного або мо-

рального впливу, стресу, самовільно залишити військову частину або місце служби (ст. 407 КК України) на кілька днів, за що така відносно молода особа отримає реальне покарання у виді тримання у дисциплінарному батальйоні або навіть позбавлення волі без можливості бути звільненою від відбування реального покарання з випробуванням, оскільки злочин вчинено в умовах воєнного стану.

Разом з тим, може відмітити ряд і позитивних змін, яких зазнало законодавство України в умовах воєнного стану, зокрема, посилення боротьби з державними зрадниками, колабораціоністською діяльністю та іншими проявами підтримки та допомоги країні-агресору, шляхом додавання нових частин статей та нових статей до Кримінального кодексу України (ч. 2 ст. 111, ст. 111-1, 111-2, ч. 2 ст. 113, ст. 114-2 КК України).

Ще одним нововведенням є скасування такого виду покарання, як арешт, та заміну його в усіх частинах санкції статті, де передбачався такий вид покарання, на новий вид покарання – пробаційний нагляд, який є більш наближеним до європейської системи призначення покарання, а також наслідком будуть закриття в Україні арештних домів, що насправді є рудиментом радянських часів.

- Які головні ризики для практики White Collar Crime існують на сучасному етапі та які є перспективи для цієї практики на майбутнє?

- Головні ризики для практики White Collar Crime полягають у початку ведення антикорупційними органами активної медійної діяльності щодо резонансних кримінальних правопорушень, яка відображається в публікаціях, до прикладу, НАБУ щодо викриття, за їх версією, злочинів на етапі затримання особи чи вручення такій особі повідомлення про підозру, монтаж відеороликів із використанням матеріалів досудового розслідування, зокрема, матеріалів НСРД.

Така, по суті, нова діяльність антикорупційних органів, на мою думку, формує у суспільства завідомо упереджене ставлення до осіб, яких начебто викривають, адже така інформація щодо осіб з інших джерел стає публічною, що

фактично від самого початку спричиняє грубе порушення однієї з основоположних засад кримінального провадження, а саме презумпції невинуватості по відношенню до такої особи.

Завідомо сформований осуд суспільства, постійні публікації та заклики громадських антикорупційних організацій та їх представників, так чи інакше, хоча самі судді того ж Вищого антикорупційного суду і не визнають, але створюють вплив на прийняття того чи іншого судового рішення у справі, будь то розгляд клопотання про застосування запобіжного заходу чи ухвалення кінцевого рішення у формі вироку за результатами розгляду судового розгляду у суді першої інстанції.

В таких умовах адвокатам практики White Collar Crime, яка якраз і передбачає здійснення захисту вищезгаданих осіб за вчинення «білокомірцевих» злочинів, стало складніше доводити невинуватість своїх клієнтів через цей постійний публічний тиск, що має наслідком порушення презумпції невинуватості, прийняття та ухвалення рішень різними суб'єктами на догоду суспільної радості.

Також останнім часом набуває все більшої популярності проект «Секрети НАБУ» (спільний проект «Radio NV» та Національного антикорупційного суду України), у якому детективи НАБУ обговорюють з ведучим «Радіо НВ» обставини вчинення особами найбільш резонансних корупційних кримінальних правопорушень, при цьому по більшості з яких ще навіть не має вироку у суді першої інстанції.

Розмови, які ведуться представниками НАБУ у цих подкастах у глядачів, яких, зокрема, у каналу «Radio NV» на відеохостингу «YouTube» більше 1 млн, створюють наперед уявлення про те, наче конкретною особою вчинений конкретний злочин і цей факт нібито уже доведений та встановлений, що також свідчить про фактичне порушення детективами презумпції невинуватості у конкретному кримінальному провадженні, на що має бути відповідна реакція зі сторони керівників цих антикорупційних органів.

Не мають права правоохоронні органи перетворювати боротьбу зі злочинністю і превенцію злочинів на ток-шоу, на моє переконання цей шлях поглиблює проблеми комунікації із суспільством, не розвиває у суспільстві усвідом-

лення і повагу до базових прав людини у кримінальній юстиції.

Щодо перспектив практики, то переконаний, що у подальшому попит на адвокатів WCC буде тільки зростати, від чого зростатиме конкуренція в середині практики, зростатиме якість правничої допомоги, тобто процес здорового зростання практики для мене очевидний.

- В аспекті правової допомоги які запити військовослужбовців є найбільш поширеними у Вашій практиці?

- Саме у нашій практиці захисту клієнтів-військовослужбовців у кримінальних провадженнях найчастішими є звернення осіб, яким інкримінують вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 407 Кримінального кодексу України, а саме самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем, а також нез'явлення вчасно на службу без поважних причин військовослужбовцем, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці.

Зараз гостро стоїть проблема демобілізації строковиків, оскільки це стосується найчастіше молодих хлопців, життя яких можуть бути назавжди скалічені, з урахуванням також того, що змінами до кримінального закону скасована можливість звільнення від відбування покарання з випробуванням за вчинення саме цього злочину в умовах воєнного стану.

Також, є гострою проблематика, коли військовослужбовець несвоєчасно повертається до місця несення служби, умовно кажучи на 4 дні, і за це може отримати реальне покарання у вигляді позбавлення волі від 5 до 10 років.

До речі, з метою вирішення вищезгаданої проблеми з приводу демобілізації військовослужбовців-строковиків була створена петиція Президенту України № 22/205066-еп «Звільнення військовослужбовців строкової служби, які вислужили встановлені Законом терміни служби», яка набрала вже більше 25000 необхідних голосів.

- Чи існують, на Вашу думку, проблеми у кримінальних провадженнях проти військових на сучасному етапі?

- Знову ж таки, посилення відповідальності за вчинення так званих військових кримінальних правопорушень, зокрема, шляхом неможливості звільнення від відбування покарання з випробуванням, якщо такі злочини були вчинені в умовах воєнного стану.

Також проблемою є посилення санкцій покарання, яке для військовослужбовців під час воєнного стану передбачає безальтернативне реальне їх відбування, зокрема за вчинення таких злочинів, як невиконання наказу (ст. 403 КК України), самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 407 КК України).

На мою думку, така в певній мірі жорсткість кримінальної відповідальності за вчинення військових кримінальних правопорушень може спричинити небажання осіб, через обґрунтовані побоювання цієї відповідальності, виконувати свій обов'язок, задекларований у Конституції України. Зокрема, мобілізуватись до лав Збройних сил України, що матиме в свою чергу наслідки у вигляді збільшення кількості так званих «ухилянтів», а відтак і збільшення кримінальних проваджень, розпочатих за фактом ухилення (ст.ст. 336, 337 Кримінального кодексу України).

Ще однією проблемою у кримінальних провадженнях проти військових, з якою я зустрівся на практиці, це необхідність доводити суду факт того, що обвинувачена особа була мобілізована та наразі проходить військову службу у Збройних силах України і реально не має можливості відвідувати судові засідання, для того, щоб зупинити судові провадження щодо такої особи.

Коли ми говоримо про стадію досудового розслідування, вказані обставини також ускладнюють та впливають на комунікацію зі слідчими, детективами та прокурорами, особливо у випадках, коли необхідно викликати військовослужбовця, який несе службу у Збройних силах України, для участі у процесуальних діях або судових засіданнях за місце заходження органу досудового розслідування або суду.

- Як Ви вважаєте, наскільки ефективним буде впровадження таких інноваційних змін як процесуальне інтерв'ю, пробація та інші?

- На мою думку, введення до кримінального процесуального законодавства такої інноваційної зміни, як процесуальне інтерв'ю, має створити виключно позитивні тенденції у здійсненні досудового розслідування кримінальних проваджень, при цьому, із наділенням такої процесуальної можливості не тільки органу досудового розслідування, а й сторони захисту. Але як це відбуватиметься на практиці і чи буде це позитивним в результаті, то покаже лише сам час.

Зауважу, що станом на сьогодні чинним кримінальним процесуальним законом не передбачено такого інституту, як процесуальне інтерв'ю, хоча останні роки, починаючи як мінімум з 2017 року, в юридичних колах та товариствах все частіше лунають обговорення необхідності імплементації цього інституту в національне законодавство з огляду, у тому числі, на практику Європейського суду з прав людини.

Позитивність таких змін пов'язана, зокрема, з тим, що станом на сьогодні не передбачено КПК України такої слідчої дії як опитування потерпілих, свідків, підозрюваних тощо, а відтак і не визначено у якій процесуальній формі отримання пояснень від таких осіб має бути зафіксовано.

На практиці зустрічаються різні креативні підходи з боку органу досудового розслідування, такі як оформлення рапорту, складання протоколу про опитування/відібрання пояснень тощо, аналогічно і для сторони захисту, яка в довільній формі створює власний документ, в якому фіксує відібрані пояснення в ході опитування особи.

Внаслідок цього постає питання, яким чином на стадії судового провадження суд має сприймати фактичні дані, зафіксовані в цих документах, адже, згідно з КПК України, вони не є процесуальними джерелами доказів, а відтак і не можуть бути покладені в основу вироку чи ухвали.

Що стосується інституту пробації, то останній існує в національному законодавстві вже не перший рік і з кожним роком застосовується у кримінальних провадженнях все частіше і доволі успішно, зокрема, в частині складання представником уповноваженого органу з питань пробації досудової доповіді, яка призначається на підставі ухвали суду з метою забезпечення суду інформацією, що характеризує особу обвинуваченого (ст. 314-1 КК України).

- У якому напрямі буде рухатися ринок юридичних послуг у сфері кримінальної практики у наступному році?

- На мою думку, 2024 рік буде дуже насиченим для практикуючих юристів та адвокатів практики WCC, оскільки у порівнянні з цим 2023 роком кількість антикорупційних кримінальних проваджень буде тільки збільшуватись.

Це пов'язано з тим, що у суспільства продовжує зростати попит на внутрішню боротьбу з корупцією, особливо на фоні невдоволення від новин щодо зловживань топ-посадовцями і підприємцями у сфері публічних закупівель у період активної фази війни України з країною-агресором.

Також на наступний рік будуть впливати реформи, які Україна вже розпочала виконувати задля початку переговорів щодо її вступу у ЄС, що, у тому числі, націлені на посилену боротьбу з корупційними факторами, особливо серед топ-посадовців.

Зокрема, такі умови щодо вступу України в ЄС впливають зі Звіту з оцінкою прогресу України на її шляху до Євросоюзу, оприлюдненого 08.11.2023 року.

Серед цих умов передбачено, зокрема, значне збільшення штату працівників НАБУ, збільшення кількості суддів Вищого антикорупційного суду, зміни до КПК України щодо можливості розгляду суддями ВАКС кримінальних проваджень одноособово, а не колегією із трьох суддів, як це відбувається на сьогодні, зміцнення та розширення інституційної незалежності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, зокрема виведення її з-під орбіти процесуального впливу з боку Офісу Генерального прокурора.

При цьому, аналізуючи останні нормотворчі ініціативи органів влади, зокрема виконавчої, можна прослідкувати, що зазначені реформи почали вже втілюватись, а враховуючи обмежені строки виконання умов, немає сумнівів, що ці зміни будуть втілені якнайшвидше.

Отже, впроваджені реформи призведуть до більш ефективної діяльності системи антикорупційних органів України, що в свою чергу матиме також своїм наслідком збільшення у 2024 році кількості корупційних кримінальних проваджень, не виключно, що серед них буде ще більше резонансних проваджень, ніж у 2023 році. ●

ATTORNEYS AT LAW

LESHCHENKO, DOROSHENKO
&
PARTNERS

Кримінальне право та процес
White Collar Crime
Антикорупційна практика
Захист бізнесу

Судова практика
Податкова практика
Публічна служба
ЄСПЛ

м. Київ, вул. Джона Маккейна, 1
+38 050 381 11 63
+38 050 671 71 92
+38 067 262 12 34

ldp.com.ua

ПІДСУМКИ 2023 РОКУ

ПРОТЯГОМ 2023 Р. АСОЦІАЦІЄЮ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ У ВЗАЄМОДІЇ З ЇЇ КОМІТЕТАМИ БУЛО ПРОВЕДЕНО СЕРІЮ ФОРУМІВ ТА КРУГЛИХ СТОЛІВ

► Форум «Війна та право», 28.02.2023

Форум ААУ «Війна та право» - це платформа, яка надала можливість представникам влади, бізнесу та правникам обговорити проблемні питання різних галузей права під час воєнного стану в Україні, зокрема, це - адаптація до стрімкої динамічності змін норм чинного законодавства; новації в правовому регулюванні соціальної, економічної, управлінської, військової сфер; стратегічно важливі питання на 2023 рік.

Основними темами для обговорення стали:

- Військове право. Правове регулювання воєнного стану.
- Дискреційні повноваження органів влади в умовах війни.
- Правила війни за гуманітарним правом.
- Особливості військового обліку.
- Благодійна та волонтерська діяльність.

► V Судовий форум, 24.03.2023

Під час проведення V-го Судового форуму було окреслено проблемні питання, які постають перед господарськими судами при розгляді справ про відшкодування шкоди, завданої внаслідок агресії РФ проти України. Крім того, на заході обговорювалися питання в особі якого органу РФ може виступати відповідачем, як повідомляти РФ про відкриття провадження, механізми виконання прийнятих рішень.

Дискусії були присвячені таким темам:

- Вища рада правосуддя: новий баланс захисту та відповідальності суддів.
- Доступ до суддівської професії: реалії та перспективи.
- Реформа судоустрою в економічній сфері: створення нових спеціалізованих судів та їх вплив на майбутнє господарського правосуддя.

- Час для відновлення військових судів України настав.

► «Бізнес в умовах воєнного стану. Українські біженці в ЄС - оподаткування та декларування», онлайн-марафон, організований Комітетом ААУ з податкового права, 30.03.2023

В межах виступів спікери розглянули такі актуальні питання:

- Набуття статусу податкового резидента відповідної країни та втрати його в іншій.
- Декларування доходів та порядок сплати податків/ взаємозаліків податків сплачених в однієї із держав.

► «Бізнес в умовах воєнного стану. Морський бізнес та право 2023: рік війни», онлайн-марафон, організований Комітетом ААУ з морського права, 03.04.2023

Основними темами для обговорення стали:

- Особливості спорів між судновласниками, страховиками та фрахтувальниками у зв'язку з конструктивною загибеллю судна внаслідок російської військової агресії та обмеження навігації.
- Зерновий коридор та проблеми заблокованих суден в Українських портах.
- Коносамент та морську накладну: відмінності та особливості застосування.

► **«Актуальні проблеми в справах про визначення місця проживання дитини», онлайн-марафон, організований Комітетом ААУ з сімейного права, 13.04.23**

Дискусії були присвячені таким темам:

- Повернення дітей в умовах воєнного стану.
- Забезпечення принципу змагальності сторін чи сприяння у поданні штучно створених доказів, безпосередньо висновків психологів.
- Психологічна експертиза у справах про визначення місця проживання дитини. Практичний аспект.

► **Антикорупційний форум, 27.04.23**

Метою проведення Антикорупційного форуму було об'єднання суддів, органів державної влади, адвокатів, правників, фахівців різних галузей задля обговорення актуальних питань, проблем у сфері боротьби з корупцією та шляхів їх вирішення.

У своїх виступах спікери порушували такі питання:

- Цифровізація антикорупційної політики.
- Відновлення декларування та імплементація ДАП.
- Е-Декларування на часі.
- Змагальність сторін: мрія чи реальність. Співвідношення обвинувальних та виправдальних вироків ВАКС.
- Антикорупційні справи: головні риси останнього часу.

► **BUSINESS PROTECTION 2023 - A2B FORUM, 30.06.2023**

Метою форуму було зібрати думки експертів та допомогти бізнесу розібратися зі складнощами, які виникають у веденні діяльності.

Спікерами було розкрито такі питання:

- Перезавантаження податкової системи. Податкова політика 2023-2024.
- Останні новини у сфері міжнародного оподаткування та трансфертного ціноутворення.
- Ризиковість платників ПДВ та зупинення реєстрації податкових накладних.
- Застосування КАС ВС правових висновків ВП ВС у сфері оподаткування.
- Актуальна судова практика в податкових спорах.

► **«Шляхи компенсації збитків в умовах війни», круглий стіл, організований Комітетом ААУ з питань компенсації збитків, завданих військовою агресією та військових злочинів, 17.08.2023**

Основною метою проведення круглого столу було залучення представників державних органів, науковців, експертів для напрацювання пропозицій для законотворців щодо основних питань, пов'язаних з компенсацією збитків в умовах війни. Спікерами виступили судді, представники Уряду та міністерств, правники, експерти.

Основними темами для обговорення стали:

- Механізми компенсації збитків та їх стягнення.

- Загальні засади оцінки шкоди та збитків, завданих майну та майновим правам внаслідок війни.

- Відхід від концепції судового імунітету в позовах про стягнення матеріальної та моральної шкоди з РФ - аргументація, нюанси застосування норм міжнародного права та практики ЄСПЛ.

► **«Адвокатура. Формула розвитку»,**
22.09.2023

Під час проведення форуму «Адвокатура. Формула розвитку» обговорювалися питання просування юридичного бізнесу, формування правильної стратегії розвитку, засобів залучення нових клієнтів, маркетингу та PR юридичних послуг, а також нових ресурсів та можливостей для адвокатів.

Дискусії були присвячені таким темам:

- Глобальні зміни: бізнес ніколи не буде колишнім. Основні тренди та прогнози для юридичного ринку.
- Новий погляд на адвокатуру. Юридичний бізнес чи державна інституція?
- Робота КДКА Київської області в умовах воєнного стану. Виклик, який спонукає до розвитку.
- Колабораціонізм в адвокатській діяльності.
- Перехід на електронний документообіг - правові засади та рекомендації впровадження.

► **«Податкові перевірки - кого та як перевіряють або Закон № 3219 в дії?!»,**
онлайн-марафон, 12.10.2023

Були розглянуті такі актуальні теми:

- Закон № 3219 в дії з 01 серпня 2023 року: відновлення проведення документальних планових перевірок для окремих платників податків; зміни до плану-графіку; умови проведення документальних перевірок платників, які зареєстровані та знаходяться на тимчасово окупованих територіях або в зоні ведення бойових дій.

- Типові порушення під час контрольно-перевірочної роботи.

- Штрафні санкції та пені.

► **Tax&Business Talks - 2023 A2B Forum,**
20.10.2023

Форум ААУ «TAX&BUSINESS TALKS» - це платформа, яка дає можливість представникам влади, бізнесу та правникам обговорити проблемні питання податкового права під час воєнного стану в Україні, зокрема, це - адаптація до стрімкої динамічності змін норм чинного законодавства; новації в оподаткуванні та звітності; перспективи та сподівання на 2024 рік; на що варто звернути особливу увагу, щоб убезпечитися на майбутнє; судова практика та відповідальність у сфері оподаткування.

Дискусія була присвячена таким темам:

- Наслідки воєнних послаблень в оподаткуванні.
- Податкові виклики в 2024 році: чого очікувати бізнесу та які вимоги МВФ.

- З якими проблемами сьогодні стикається бізнес в Україні та які шляхи їх розв'язання: критерії ризиковості, блокування ПН, втрата документів у зонах бойових дій чи на ТОТ, податкові перевірки.

- Біженці та податкове резидентство. Податкові наслідки для компаній та фізичних осіб, які виникли у зв'язку з вимушеним переміщенням з України.

► **Нарадча PRO «ФГВФО vs. добросовісний бізнес: пошук "win-win" формули», дискусія, організована Комітетом ААУ з судової практики, 17.11.2023**

Метою дискусії був, перш за все, пошук компромісу для інвесторів, банківської системи та української держави, який би був справедливий з юридичної точки зору та ефективний з економічної.

До обговорення приєдналися американські друзі України, політики та бізнесмени з США, адвокатська спільнота, представник департаменту з питань банкрутства Міністерство Юстиції України та Рада арбітражних керуючих міста Києва, науковці.

Основними темами для обговорення стали:

- Аукціони NPL - сліпа об'єктивність чи мрія недобросовісних боржників.
- Міжнародні партнери та іноземний досвід.
- Захист власників банків у практиці ЄСПЛ.
- Судова практика й вектори реформ.

► **Крім того, протягом 2022-2023 рр. було проведено 2 зустрічі Жіночого клубу ААУ:**

1. Вперше за час війни, 01 листопада 2022 р. Жіночий клуб ААУ зібрався на живу зустріч, яка відбулась в ресторані Буффаліно на Арсенальній. У приємній та дружній компанії спілкувалися про буденні справи, як знаходити ресурс, натхнення рухатись далі і як пережити часи розпачу.

2. 14 жовтня 2023 р. на зустріч Жіночого клубу ААУ завітали жінки, різні за віком, за професією, з різних сфер діяльності, але які об'єднані найголовнішим - це бажанням постійно і всебічно розвиватися, мати нові та цікаві знайомства, бажання подорожувати та вести активний спосіб життя. ◆

ПОРІВНЯННЯ ДОСЯГНЕНЬ ВГО «АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ ЗА ПЕРІОДИ 2021-2022 ТА 2022-2023 РР.

Назва майданчику	2021-2022	2022-2023
Сайт	350 000	1 797 084
Органічна видача сайт	418 655	966 002
Facebook сторінка	124 270	312 303
Facebook група	280 562	350 000
YouTube	15 536	49 408
Telegram	170125	314 869

СТАТИСТИКА ЩОДО ОХОПЛЕННЯ КОРИСТУВАЧІВ

(всі майданчики ВГО «Асоціація адвокатів України») за період 01.01- 01.12.2023 р.

*Всього сайт відвідало
~299 тис. нових та
~341 тис. неодноразових користувачів

Сайт ААУ

- Кількість користувачів*:
Усього - 5 205 889
Нових - 5 138 553
- Search Console:
Кліки - 28 897
Покази - 739 125
CTR - 3,9
Середня позиція сайту - 12,9

- Google analytics:
Органічна видача - 640 тис.
Прямий перехід - 63 тис.
Реклама - 324 тис.
Соціальні мережі - 237 тис.
Реферальні посилання - 9 тис.
Платний трафік - 1,8 тис.
Е-мейл - 2 тис.

Група ААУ

- Охоплення:
Групи - 198 355
Контенту - 303 429

Сторінка ААУ

- Охоплення:
Сторінки - 380 777
Контенту - 460 223

YouTube-канал

- Перегляд:
Кількість - 30,9 тис.
Час перегляду - 7,6 тис.

- Охоплення:
Нові підписники - 792
Всього підписників - 2,76 тис.

Telegram-канал

- Перегляд:
Кількість ~500 тис.
Серед учасників ~1100 осіб

Підсумки заходів комітетів

- Проведено заходів - 17

Online-марафон «Бізнес в умовах воєнного стану»

- Проведено заходів - 8

 АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ
 УКРАЇНИ

2023

ТРЕНДИ ПРАКТИКИ WHITE-COLLAR CRIME. ЩО У ФОКУСІ УВАГИ?

Бугай Денис

Партнер і засновник
VB PARTNERS

- Денисе, VB PARTNERS тримає лідерські позиції на юридичному ринку в сфері White-Collar Crime. На Вашу думку, як зараз трансформується національна практика?

- Динамічний розвиток практики триває останні 10 років. Це зумовлено наступними чинниками:

Перше. Розвиток національної правової культури. Бізнес розуміє, що для вирішення проблеми кримінального характеру, варто користуватися послугами адвокатів, а не «телефонним правом».

Друге. Політичний критерій. Зміни політичних режимів пов'язані зі сплеском кількості проєктів для адвокатів WCC. Бізнес, який підтримував попередню владу, часто через недостатній комплаєнс, отримує десятки кримінальних проваджень. Це створює додатковий об'єм роботи.

Третє. Професіоналізм процесуальних опонентів. Фаховість правоохоронців, особливо в НАБУ та САП, напряму корелюється з необхідністю правової допомоги адвокатів.

В свою чергу, зростає професійність адвокатів та їх активна долученість до практики WCC. Все більше колег спеціалізується на цій практиці й, відповідно, їхня активна робота розвиває ринок.

Четверте. Українська «правоохоронна культура». Правоохоронці зараз не відчувають будь-якого контролю зі сторони як суду, так і держави. Тиск влади на бізнес зростає.

Об'єм практики відчутно збільшується, але й фіксуємо погіршення якості справ. Це зумовлено популістичним підходом правоохоронців та зниженням рівня судового контролю.

- Денисе, як велика війна вплинула на WCC сферу? Який відсоток складають саме воєнні справи?

- Війна спровокувала попит на колег, які спеціалізуються в питаннях військового права. Тобто, у воєнних злочинах, які вчиняються військовими та пов'язані з їх службою. Але я розмежовую ці питання та не відношу їх до категорії WCC.

Сфера WCC отримала певний мілітарний колорит. Це буде відображатися в злочинах, які вчинятимуться у вищому військовому щаблі як військовими, так і цивільними в Міноборони. Нас чекає багато роботи в сфері військового постачання, виробництва, експорту та імпорту зброї.

- На Вашу думку, як змінився сегмент антикорупційних розслідувань?

- Антикорупційна інфраструктура НАБУ / САП завжди були ключовим генератором для практики WCC. Разом з тим ми бачимо, що, незважаючи на кількісний ріст антикорупційних

розслідувань, відчутно падає якість. Падіння якості проваджень - вагомий ризик, оскільки неякісні розслідування не потребують якісних адвокатів.

Причини погіршення якості наступні:

1. Велика кількість колег звільнилися, частина мобілізувалася до війська. Таким чином ці інституції втратили великий людський потенціал професіоналів.

2. Присутній певний популізм в роботі цих органів як відповідь на суспільний запит «швидких посадок» в умовах війни.

3. Новостворені органи почали переймати старі підходи, а саме так звану «палкову систему». Тобто, якість роботи правоохоронного органу оцінюється не в якості розслідування та, як результат, виroku в судах, а кількістю вручених підозр, розпочатих проваджень, арештованими активами або сумами застав. Статистика важливіша за суть.

4. Зниження рівня судового контролю зі сторони ВАКС. Аналізуючи комплексну практику слідчих суддів ВАКС, можна дійти висновку, що суд став поблажливий до слідства. Це все, в певній мірі, розслабляє детективів та прокурорів.

- Оцініть роботу правоохоронної системи в умовах повномасштабного вторгнення РФ?

Війна спровокувала ще більше поглиблення співпраці правоохоронних органів. Сміливо мо-

жемо констатувати, що юрисдикційні кордони для Генпрокурора України стерті.

Закордонні юрисдикції охоче та активно реагують на всі прохання українських слідчих. Немає обмежень в отриманні інформації, ініціювання екстрадиції, розшуку незалежно від країни.

Єдине, що на сьогодні стримує питання ефективного МПД - це військові дії. Європейські суди з високою повагою ставляться до ризику для життя та здоров'я затриманих.

- Які виклики перед WCC-адвокатом спровокувало повномасштабне вторгнення?

- По-перше, високий рівень дефіциту професійного персоналу. Це стосується як адвокатів, так й помічників. Частина наших колег пішла до війська, інша виїхала за кордон. Дефіцит ми спостерігали й до повномасштабного вторгнення, але велика війна його загострила.

Наступний ризик - це неготовність суддів бути незалежними арбітрами та намагання угодити владі та суспільному запиту на «швидкі посадки». Судді дають дозволи та погоджують дії правоохоронців без намагання оцінити потреби. Такі кроки перешкоджають ефективній роботі бізнесу. ●

ПІДСУМКИ ЗАХОДІВ, ЯКІ ПРОВЕЛА ВГО «АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ» ЗА 2021-2023 РР.

► Підсумки заходів за 2021 рік

Всього було проведено 72 заходи у форматах online/offline:

- 9 всеукраїнських форумів;
- 63 вебінари.

► Підсумки заходів за 2022 рік

Всього було проведено 74 заходи у форматі online та 1 захід offline;

- 2 форуми;

- 18 online-марафонів;
- 52 вебінари;
- 3 заходи «Жіночого клубу» (2 - online, 1 - offline).

► Підсумки заходів за 2023 рік

ААУ провела 35 заходів, серед яких:

- 6 форумів (4 online, 2 offline);
- 8 марафонів (6 online, 2 offline)
- 19 вебінарів online та 1 offline;
- 1 зустріч Жіночого клубу offline. ●

VB'

**We
dominate.**

In White-Collar Crime too...

vbpartners.ua

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕСИ. ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ, КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ (ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ПОВ'ЯЗАНЕ З КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ)

Куса Людмила

Партнерка Gracers Law Firm, керівниця практики вирішення спорів, голова Комітету ААУ з White-collar crime, адвокатка

Продовження збройного конфлікту в Україні триває вже другий рік, що завдає страждань та спричиняє труднощі для продовження нормального життя українців, воєнні злочини стали систематичним явищем. Не дивлячись на складну ситуацію в Україні продовжують вчинятися корупційні злочини, та діяти корупційні схеми, що ще більше призводять до погіршення становище як держави так і громадян України загалом. Наразі Україна опинилася у полі злочинних діянь, які пов'язані не тільки з діями країни агресора, а й іншими особами всередині країни. Тому наразі розглянемо найпоширеніші види злочинів сьогодення, а саме воєнні злочини та корупційні злочини.

1. Воєнні злочини, ознаки та механізм регулювання

Воєнними злочинами вважаються суттєві порушення міжнародного гуманітарного права (порушення законів і звичаїв війни), за вчинення яких передбачена кримінальна відповідальність фізичних осіб на національному та міжнародному рівнях.

Воєнний злочин входить до числа міжнародних злочинів які мають спільні ризи із злочином агресії, злочинами проти людяності та геноцидом. Воєнними злочинами є серйозні порушення заборон, що містяться як у договірному, так і у звичаєвому міжнародному гуманітарному праві.

Наявні чотири Женевських конвенції від 12.08.1949 р. з Додатковим протоколом I від 08.06.1977 р., Гаазькі конвенції 1899 та 1907 р., та ще деякі НПА. Відповідно до яких держави зобов'язуються криміналізувати серйозні порушення міжнародного гуманітарного права у національному законодавстві. В Україні вимога конвенцій та протоколу врахована, шляхом включення до Кримінального кодексу України статті 438 «Порушення законів та звичаїв війни».

Статтею 6 Статуту Міжнародного воєнного трибуналу (Статут Нюрберзького трибуналу) було визначено конкретні дії, які підпадають під склад воєнного злочину, **а саме вбивство, катування чи взяття у рабство чи для інших цілей цивільного населення окупованої території; вбивство чи катування військовополонених чи осіб, які знаходяться у морі; вбивство заручників; пограбування державної чи приватної власності та інші.**

Така категорія злочинів розглядається за правилами універсальної юрисдикції, що дає можливість будь-якій державі притягнути особу, винну у вчиненні воєнних злочинів, до кримінальної відповідальності, незважаючи на міс-

це вчинення злочину та громадянство суб'єкта злочину чи його жертви. Також у відповідності до Конвенції строки давності до воєнних злочинів не застосовуються.

Воєнні злочини можна визначити за наявності п'яти ознак:

- наявність дій, що складають об'єктивну сторону воєнних злочинів, які вчиняються під час збройного конфлікту і є взаємопов'язаними;
- вчинення дій, що вважаються серйозними порушеннями норм міжнародного гуманітарного права, такі дії вважаються воєнними злочинами незалежно від їх наслідків;
- дії вчинені особами що володіють правом вести бойові дії від імені держави та уповноважені державою, або особами, які володіють правом їм наказувати вчиняти певні дії;
- об'єктом посягання є особи, що знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права;
- такі категорії злочинів завжди вчиняються умисно або із грубої необережності.

Тому ключовим для кваліфікації злочину є наявність збройного конфлікту, адже дії, які здійснено під час збройного конфлікту є воєнними злочинами, в мирний час як злочини проти людства та інші схожі за своєю природою злочини.

В Україні кваліфікація та відповідальність за вчинення «Військових злочинів» прямо передбачена у Кримінальному кодексі, а саме в XIX Розділі, що має назву «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (Військові кримінальні правопорушення)».

2. Корупційні злочини, їх характеристика та механізм регулювання

Корупційний злочин включає в себе значимі елементи, які визначаються між собою тісним зв'язком у вигляді умисних протиправних діянь, що містять ознаки корупції, вчинені суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення, які завдають шкоду охоронюваних законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Закон України «Про запобігання корупції» (абз. 1 ч. 1 ст. 65) передбачає, що за вчинення особами, зазначеними в ч. 1 ст. 3 цього Закону: притягаються до **кримінальної**, адміністративної, **цивільно-правової** та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

Розглянемо порядок застосування цивільно-правової та кримінальної відповідальності за вчинення антикорупційного злочину.

► **Цивільно-правова відповідальність** настає виключно у випадках, якщо вчинені правопорушення спричинили негативні наслідки у вигляді заподіяння:

- моральної шкоди;
- матеріальної шкоди.

Відповідно до статті 1166 Цивільного кодексу України майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала. Особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо вона доведе, що шкоди завдано не з її вини. Розмір відшкодування моральної та майнової шкоди встановлюється законом або домовленістю сторін, а в разі спору – судом.

► **Кримінальної відповідальності**, за вчинення антикорупційних злочинів, до них відносяться посягання, які передбачені дев'ятнадцятьма статтями КК України, та є вичерпним.

Виділяють дві основних групи корупційних правопорушень у відповідності до суб'єкту:

- кримінальні правопорушення вчинені шляхом зловживання службовим становищем;
- безумовно корупційні правопорушення.

Також така категорія злочинів має своє розмежування у відповідності до об'єкту посягання, а саме:

- корупційний злочин проти власності, кваліфікація за статтею ст. 191 КК України;
- корупційний злочин у сфері господарської діяльності, кваліфікація за ст. 210 КК України;

- корупційний злочин проти громадської безпеки, кваліфікація за ч. 2 ст. 262 КК України;
- корупційні злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 308, 312, 313, 320 КК України);
- корупційні злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян (ст. 354 і 357 КК України);
- корупційні злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ст. 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 КК України);
- корупційний злочин проти встановленого порядку несення військової служби/корупційний військовий злочин, кваліфікація за ст. 410 КК України.

Чинний КК України містить спеціальні норми, що унеможливають застосування до особи, яка вчинила корупційний злочин, багатьох положень про звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання та його відбування, певних положень, що поліпшують становище особи при призначенні покарання.

Так, на осіб, що вчинили корупційний злочин, не поширюються, передбачені чинним КК України гарантії, щодо звільнення від кримінальної відповідальності у відповідності до ст. 45 КК України, звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям; ст. 46 КК України у зв'язку з примиренням винного з потерпілим; ст. 47 КК України – у зв'язку з передачею особи на поруки; ст. 48 КК України – у зв'язку зі зміною обстановки.

Якщо ж особу рядового чи начальницького підрозділу цивільного захисту, відповідним рішенням суду, визнано винною у вчиненні корупційного злочину, то додатковим правовим наслідком для винної особи буде **звільнення зі служби цивільного захисту**. Відповідно до пп. 8 п. 176 "Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 № 593, контракт про проходження служби цивільного захисту розривається, а особи рядового і начальницького складу звільняються із служби цивільного захисту, у зв'язку з набранням законної сили обвинувального Вироку суду.

Висновки та рекомендації

Російська Федерація продовжує вчиняти воєнні злочини на території України. Аби жодне порушення прав людини не лишилось непокараним, проводиться старанна робота по фіксуванню цих фактів. Фіксація воєнних злочинів є дуже важливою складовою для подальшого доведення факту злочину в суді.

Також не менш важливим зараз є виявлення фактів зловживання посадовцями дотримання законодавства, заради особистої вигоди, цим самим завдають величезних збитків бюджету України, натомість що б направити використання бюджетних коштів на потреби ЗСУ. Розмір втрат держави, встановлених ДБР за три роки активної діяльності у направлених до суду кримінальних провадженнях, перевищує 524 млн грн».

Незважаючи на існуюче становище, корупція залишається поширеним явищем в Україні і є перешкодою для ефективного розвитку держави та збереження її територіальної цілісності та недоторканості. Тому коли як не зараз важливо проводити посилений контроль та шукати нові важелі впливу для запобігання розвитку корупції, та викорінення її як такої загалом.

Завдяки роботі ДБР задокументоване отримання хабарів на суму понад 41 млн грн, заарештоване майно загальною вартістю 186 млн грн, до суду направлені понад 1,1 тис. обвинувальних актів щодо 1 тис. 412 осіб.

Наразі Україна здійснює співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції з іноземними державами, міжнародними організаціями, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції, та здійснює заходи щодо повернення в Україну коштів та іншого майна, одержаних внаслідок корупційних правопорушень, і розпоряджається цими коштами та іншим майном відповідно до законодавства та міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. ◆

ЯК НЕ ЗАГУБИТИ СЕБЕ ПІД ЧАС ВІЙНИ?

ПРОТЯГОМ 2022-2023 РР. ЖІНОЧИЙ КЛУБ ААУ ЛИШЕ ПАРУ РАЗІВ ПРОВОДИВ РЕАЛЬНІ ЗУСТРІЧІ, АЛЕ НЕЙМОВІРНА АТМОСФЕРА ПОЗИТИВУ ТОГО ВАРТУВАЛА

Зустріч 2022 р.

Вперше за час війни, 1 листопада, Жіночий клуб ААУ зібрався на живу зустріч, яка відбулась в ресторані Буффаліно на Арсенальні.

У приємній та дружній компанії ми розмовляли про буденні справи, як знаходити ресурс, натхнення рухатись далі і як пережити часи розпачу. Ми хочемо, щоб спілкування у клубі, не тільки для жінок юристок, стало підтримкою та новими можливостями для наших учасниць.

Склад засідання:

- **Дмитрієва Ольга** - Президентка ААУ, кураторка Law&Business Studio, керуюча партнерка АО «Dmitrieva&Partners».
- **Власюк Катерина** - голова Комітету ААУ з сімейного права, засновниця АБ «Сімейний адвокат Катерина Власюк».
- **Ярош Зоя** - Голова Наглядової ради ААУ та

керуюча партнерка АО «Marshaller Group».

- **Тищенко Наталія** - керуюча партнерка Юридичної компанії Nobili, арбітражна керуюча, адвокатка, медіаторка.
- **Костюченко Олена** - завідувачка кафедри кримінального процесу та криміналістики На-вчально-наукового інституту права КНУ ім. Т. Шевченка, голова Науково-експертної ради та членкиня Правління Асоціації адвокатів України, к.ю.н., доцентка. ◆

Зустріч 2023 р.

Цьогоріч Жіночий Клуб ААУ вперше зібрався 14 жовтня. Вийшло дуже душевно, на позитиві, було відчуття наче всі між собою давно знайомі. На зустріч завітали жінки різні за віком, за професією, з різних сфер діяльності, але ми об'єднані найголовнішим - це бажанням постійно і всебічно розвиватися, мати нові та цікаві знайомства, бажання подорожувати та вести активний спосіб життя. Запрошені гості, наші іміджмейкери були неймовірні. Надихнувшись позитивними відгуками ми оголошуємо про повноцінну роботу Жіночого клубу. Наступну зустріч плануємо у грудні з сімейним психологом міжнародного рівня (до речі це чоловік, трішки розбавимо наш жіночий колектив).

До наступних зустрічей! ◆

СТАТТЯ 366-1 КК: ДОВГИЙ ШЛЯХ ДО ПРАВОСУДДЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ РЕПУТАЦІЇ

Бойко Сергій

Радник VB PARTNERS

2014 рік. Україна активно реалізує антикорупційну політику та імплементує в національне законодавство міжнародні стандарти. Одним з таких було доповнення Кримінального кодексу статтею 366-1.

Ця стаття передбачала кримінальну відповідальність за декларування недостовірної інформації. Однак, у жовтні 2020 року КСУ визнає статтю 366-1 КК неконституційною.

Що спонукало КСУ ухвалити резонансе рішення? Суд дійшов висновку, що встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації є надмірним покаранням за вчинене правопорушення. Негативні наслідки, яких зазнає особа, непропорційні шкоді, яка настала.

У грудні 2020 року народні обранці відновили відповідальність за брехню у декларації – включивши до КК України дві окремі статті – 366-2 та 366-3.

Відповідно, усі справи по статті 366-1 КК (лише у проваджені ВАКС їх було десятки) підлягали закриттю. Однак, питання підстави закриття справ – стало дискусійним, а судова практика суперечливою.

Наслідки рішення КСУ – суперечлива судова практика

Через рішення КСУ, стаття 366-1 КК втратила свою чинність. Відповідно, стало неможливим притягнути до кримінальної відповідальності.

Обвинувачені, не дивлячись на визнання статті 366-1 КК неконституційною, вимагали суд встановити їх невинуватість й закрити справу по реабілітуючій обставині – через відсутність в їх діях складу злочину (пункт 2 частини 1 статті 284 КПК). При цьому проти закриття справи по нереабілітуючим підставам заперечували.

Мотиви цього зрозумілі – бажання відновити репутацію після висунутого звинувачення з боку держави.

Однак, на практиці суди відмовляли у цьому. Зокрема, ВАКС, застосовуючи аналогію закону, закривав справи на підставі п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК – набрання чинності законом, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою.

Однак, така практика однозначно є хибною. Формулювання «вчинене особою» саме говорить за себе. Така підстава не є реабілітуючою і фактично констатує факт вчинення особою злочину.

Красномовним є публічні позиції у ЗМІ НАЗК та НАБУ: «...через рішення КСУ багатьом пощастить уникнути відповідальності...». Зрозуміло, що така позиція ретранслюється у позицію громадськості.

Більш того, це позбавляє людини права довести свою невинуватість, спростувати доводи обвинувачення та надати докази на підтвердження відсутності своєї вини. Це прямо порушує право на справедливий суд та право на

ефективний засіб правового захисту (статті 6 та 13 Конвенції).

Попри усе це, ВАКС продовжував закривати справи на підставі п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК. Суди апеляційної та касаційної інстанції вбачали такі дії справедливими та законними.

Друге рішення КСУ - шанс на справедливість

У квітні 2022 року Конституційний Суд України визнав п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК неконституційним.

У цьому рішенні суд фактично підтримав позицію обвинувачених. Вказав, що ця норма «нереабілітуюча» й спричиняє негативні наслідки для репутації особи. Більш того, вона вказує на ставлення публічної влади до такої особи як до винної без обвинувального вироку.

При цьому суд встановив, що п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК втрачає чинність через три місяці з дня ухвалення.

Таке рішення КСУ дозволило переглянути закриті справи по недекларуванню за виключними обставинами.

Репутацію відновлено

Знадобилось два рішення КСУ, щоб дати можливість відновити свою репутацію та закрити справу у законний спосіб - на реабілітуючій підставі. Спостерігаємо позитивну судову практику з приводу цього, принаймні з боку Апеляційної палати ВАКС.

На підставі останнього рішення КСУ суд переглянув справу щодо недостовірного декларування за виключними обставинами. І змінив підставу закриття з п. 4 ч. 1 ст. 284 КК на п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК - у зв'язку із відсутністю складу правопорушення.

При цьому суд дійшов наступних висновків:

(1) Рішення КСУ має пряму (перспективну) дію в часі. Його дія поширюється на правовідносини, які виникли після його ухвалення, а також на правовідносини, які виникли до його ухвалення, але продовжують існувати.

Правовідносини між державою та особою будуть тривати доти, доки існує оспорюване рі-

шення про закриття справи на підставі неконституційної норми.

(2) Після закриття справи з будь-яких підстав вся публічна влада має сприймати особу як непричетну, не спричиняти жодного осуду, не формувати негативного сприйняття суспільством такої особи, не підривати її репутацію.

(3) Закриття справи за нереабілітаційною підставою, обумовлює закономірний сумнів у невинуватості особи, негативно впливає на її репутацію, честь та гідність, а також спричиняє суперечливе сприйняття такої особи в суспільстві.

(4) Унеможливлення реабілітації особи після такого закриття є грубим порушенням конституційного права на судовий захист.

(5) При закритті справи по нереабілітуючій підставі особі має бути гарантоване право на ефективний судовий захист. Тобто звернутись до суду для перевірки законності ухвалених процесуальних рішень, у яких зафіксовано винуватості.

Сподіваюсь, що два рішення КСУ та «відкоригована» судова практика вже поставить крапку у питанні підстави закриття справ, у тому числі по ст. 366-1 КК. При закритті справ не має виникати ситуацій, коли людина має ще в подальшому відновлювати свою репутацію перед суспільством. Судам не слід очікувати чергові рішення КСУ для того, щоб ухвалювати законні рішення. Пряму дію норм Конституції ніхто не відмінює. ◆

ВСЕУКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ»

**МИ ЗАВЖДИ РАДІ ВІТАТИ ВСІХ, ХТО
ПРИЙНЯВ РІШЕННЯ СТАТИ ЧЛЕНОМ
АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ!**

Всеукраїнська громадська організація «Асоціація адвокатів України» є всеукраїнською громадською неприбутковою організацією, яка створена на засадах професійної належності та об'єднує адвокатів для сприяння розвитку та зміцненню інституту адвокатури в Україні, підвищення рівня правової допомоги, що надається адвокатами, підвищення ролі та авторитету адвокатури в суспільстві та задоволення та захисту прав та законних інтересів членів Асоціації.

Основною метою Асоціації є об'єднання українських адвокатів для сприяння розвитку та зміцненню інституту адвокатури в Україні, підвищення рівня правової допомоги, що надається адвокатами, підвищення ролі та авторитету адвокатури в суспільстві та задоволення та захисту прав та законних інтересів членів Асоціації.

Нагадуємо, що головною метою ААУ є сприяння розвитку та зміцненню інституту адвокатури в Україні, підвищення рівня правової допомоги, захисту прав та інтересів членів Асоціації.

Членами Асоціації можуть бути фізичні особи, які набули статус адвоката України, поділяють принципи та завдання Асоціації, визнають та виконують положення Статуту Асоціації, відповідають вимогам та прийняті до Асоціації в порядку, встановленому Статутом та внутрішніми документами Асоціації, а також своєчасно сплачують членські внески.

Варіанти членства в ААУ:

1. Члени ААУ - адвокати.
2. Члени КМА ААУ - студенти, що здобувають юридичну освіту, або юристи, які практику-

ють у галузі права і планують скласти кваліфікаційні іспити та одержати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю в Україні.

3. Асоційовані члени Асоціації - правники, науковці, політичні чи суспільні діячі, а також будь-які інші фізичні особи, які сприяють Асоціації у виконанні її статутних завдань.

Переваги членства в ААУ

1. Всі члени ААУ мають право на безкоштовні та зі знижкою відвідування заходів ААУ.

2. Першочергове отримання інформації про всі пропозиції та заходи ААУ.

3. Всі члени ААУ автоматично збільшують коло своїх професійних контактів, що дає змогу збільшити клієнтську та партнерську бази.

4. Отримання якісного PR за умови прийняття участі в заходах (форумах, круглих столах або конференціях) ААУ як учасники або доповідачі. ◆

Приєднання
до ААУ:

Приєднання
до КМА ААУ:

САНКЦІЯ «КОНФІСКАЦІЯ АКТИВІВ»: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТА РІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Кузнець Лілія

Адвокатка VB PARTNERS

У травні 2022 року в законодавство України введено нову санкцію – стягнення в дохід держави активів осіб, що створили загрозу національній безпеці України або значною мірою сприяли її створенню.

Санкція застосовується Вищим антикорупційним судом за позовом Міністерства юстиції України.

Вже у вересні 2022 минулого ВАКС прийняв перше рішення про конфіскацію активів. Загалом було розглянуто 5 санкційних справ.

Цього року кількість розглянутих справ збільшилась в 6 разів. Станом на листопад ухвалено 30 рішень про конфіскацію активів.

Умови та підстави

Для конфіскації активів обов'язковим є одночасна наявність таких умов та підстав:

- До особи після 24.05.2022 застосовано санкцію «блокування активів».

- Вона створила загрозу національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України або значною мірою сприяла вчиненню таких дій.

- Особа є власником активів або може ними розпоряджатись.

Можливість застосування санкції обмежена в часі – позовна заява має бути подана в період дії воєнного стану.

Порядок застосування

Конфіскація активів передбачає:

1. Застосування до особи санкції «блокування активів».

2. Розшук активів підсанкційної особи.

За даний напрямок відповідає Мін'юст у взаємодії з іншими органами.

Мін'юст також може отримувати інформацію про активи, що підлягають конфіскації, від будь-якої фізичної особи. Такі особи, та їх близькі перебувають під захистом держави.

3. Подання Мін'юстом позову про застосування санкції.

4. Розгляд справи ВАКС та прийняття Рішення про стягнення активів.

5. Направлення Рішення у Фонд держмайна для виконання.

6. Фонд держмайна визначає порядок та спосіб його виконання.

Раніше порядок та спосіб виконання рішення ВАКС визначав Уряд. Однак, змінами, внесеними у травні цього року, вказані повноваження передано Фонду держмайна.

Останній може здійснювати управління активами або реалізувати їх.

7. Зарахування коштів від реалізації активів до Державного бюджету та спрямування їх у фонд ліквідації наслідків збройної агресії.

Особливості розгляду

ВАКС розглядає справи колегією в складі 3-х суддів в порядку адміністративного судочинства, що має ряд особливостей.

Суд ухвалює рішення на користь тієї особи, сукупність доказів якої є більш переконливою. Тобто, застосовується стандарт доказування «переваги більш вагомих доказів» (preponderance of the evidence).

Ключовими напрямками доказування є (1) наявність підстав для застосування санкцій, (2) належність особі активів, що підлягають конфіскації, або здійснення нею контролю за такими активами.

Основними доказами, якими обґрунтовується підстави застосування санкції є аналітичні довідки НАЗК, правоохоронних органів (СБУ, БЕБ, Офіс Генерального прокурора, НПУ), матеріали кримінальних проваджень, фінансова звітність компаній тощо.

Щодо активів, то належність їх підсанкційній особі підтверджується відповідними витягами з Реєстру нерухомого майна.

Значно складнішим є доведення здійснення підсанкційною особою контролю за активами. Тобто, коли особа не є прямим власником активу, але фактично може ним розпоряджатись.

У такому випадку доказами є матеріали АМКУ, АРМА, в яких розкриваються складні ланцюги корпоративного володіння тощо.

Закон вимагає, що суд має розглянути позов впродовж 30 днів (раніше - 10 днів) з дня його

надходження. Але навіть такий продовжений строк не є реалістичним.

Хоча стандарт доказування в даних справах є спрощеним, деякі справи містять десятки томів, які суду потрібно дослідити й витратити на це сотні годин.

В той же час, у ВАКС є ще й інші справи, які потребують розгляду.

Наділення ВАКС компетенцією розглядати справи про конфіскацію активів стало однією з підстав прийняття Вищою радою правосуддя у вересні цього року Рішення про збільшення кількості суддів у даному суді.

Що та у кого конфісковано?

На даний час ВАКС прийняв 30 рішень про конфіскацію активів.

В дохід держави стягнуто активи:

- громадських та політичних діячів рф (10 позовів);
- представників бізнесу рф (10 позовів);
- колаборантів (4 позови);
- ректорів ВНЗ рф (3 позови);
- державних компаній рф (1 позов);
- блогерів-пропагандистів рф (1 позов);
- Міністерства оборони Республіки Білорусь (1 позов).

Перелік конфіскованих активів різний: від транспорту та квартир до великих підприємств.

Так, конфісковано гірничодобувні, металургійні підприємства, банки, корпоративні права в 40 товариств, нерухомість, культурно-матеріальні цінності вартістю €18,7 млн та інші.

Таким чином, санкція «стягнення активів в дохід держави» є дієвим способом конфіскації активів пособників держави-агресора. Процедура конфіскації є відносно легкою і швидкою, що є одночасно її перевагою та недоліком. Зрозуміло, що швидкість в даних справах продиктована політичною доцільністю. Однак, вона може призвести до помилкового позбавлення особи власності, що матиме негативні наслідки для держави в майбутньому. ◆

Expert in
Sanctions Law

but not for russians

vbpartners.ua

ПЕРЕЛІК КОМІТЕТІВ ААУ НА 2024-Й РІК

№за/п	Назва комітету
1.	Комітет ААУ з аграрного права
2.	Комітет ААУ з банківського права
3.	Комітет ААУ з адміністративного права та процесу
4.	Комітет ААУ з валютного регулювання
5.	Комітет ААУ з венчурного капіталу та віртуальних активів
6.	Комітет ААУ з виконання судових рішень
7.	Комітет ААУ з воєнних злочинів
8.	Комітет ААУ з господарського права та процесу
9.	Комітет ААУ з грального бізнесу
10.	Комітет ААУ з екологічного права
11.	Комітет ААУ з питань E-Commerce
12.	Комітет ААУ з питань енергетики
13.	Комітет ААУ з питань GR
14.	Комітет ААУ з земельного права
15.	Комітет ААУ з інформаційних технологій
16.	Комітет ААУ з інтелектуальної власності
17.	Комітет ААУ з питань колабораціонізму
18.	Комітет ААУ з корпоративного права
19.	Комітет ААУ з кримінального права та процесу
20.	Комітет ААУ з маркетингу та розвитку бізнесу
21.	Комітет ААУ з медичного права
22.	Комітет ААУ з медіа-права та захисту честі, гідності та ділової репутації
23.	Комітет ААУ з питань медіації
24.	Комітет ААУ з митного права
25.	Комітет ААУ з міжнародного арбітражу
26.	Комітет ААУ з міграційного права
27.	Комітет ААУ з міжнародного оподаткування

№за/п	Назва комітету
28.	Комітет ААУ з міжнародного права
29.	Комітет ААУ з морського права
30.	Комітет ААУ з White - collar crime
31.	Комітет ААУ з питань нерухомості та будівництва
32.	Комітет ААУ з пенсійного права
33.	Комітет ААУ з питань банкрутства
34.	Комітет ААУ з питань діяльності Європейського суду з прав людини
35.	Комітет ААУ з питань захисту бізнесу
36.	Комітет ААУ з питань захисту активів та прав інвесторів
37.	Комітет ААУ з питань інвестицій
38.	Комітет ААУ з питань охорони здоров'я
39.	Комітет ААУ з податкового права
40.	Комітет ААУ з проєктного інвестування та M&A
41.	Комітет ААУ з протидії корупції та комплаєнсу
42.	Комітет ААУ з протидії рейдерству
43.	Комітет ААУ з сімейного права
44.	Комітет ААУ зі спортивного права
45.	Комітет ААУ з судової практики
46.	Комітет ААУ з транспортного права та інфраструктури
47.	Комітет ААУ з трудового права
48.	Комітет ААУ з управління приватним капіталом
49.	Комітет ААУ з фінансових послуг
50.	Комітет ААУ з цивільного права та процесу
51.	Комітет ААУ зі систематизації та управління юридичним бізнесом
52.	Комітет ААУ зі страхового права
53.	Комітет ААУ з міжнародного співробітництва з кримінального права та процесу

Детальніше
про організацію
роботи комітетів ААУ:

Ми відкриті
до пропозицій і запитань:
067 501-56-10 / info@uaa.org.ua

ПРОБЛЕМАТИКА ОТРИМАННЯ ТИМЧАСОВИХ ДОСТУПІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Лук'яненко Олександр

Партнер VB PARTNERS

Одним з найпоширеніших інструментів збору доказів у кримінальному провадженні є тимчасовий доступ до речей та документів.

Вказаний захід дозволяє сторонам провадження ознайомлюватись, робити копії або вилучати документи та речі, які мають доказове значення у справі.

При цьому, законодавство гарантує рівні права сторонам кримінального провадження на збирання та подання до суду доказів. Тобто, сторони мають забезпечуватися рівними правами, в тому числі, й щодо отримання тимчасового доступу до речей та документів.

Проте, в цій частині сторона захисту, на відміну від сторони обвинувачення, неодноразово зустрічається з труднощами.

По-перше, досить часто слідчий суддя при розгляді клопотання сторони захисту ставить під сумнів доцільність отримання тимчасового доступу та значення речей чи документів для

кримінального провадження. З цих підстав відмовляє захиснику в наданні доступу, чим власне втручається в діяльність захисника та корегує стратегію захисту.

Захисник звичайно може більш детально аргументувати в чому саме полягає доцільність отримання тих чи інших документів (речей), однак це, в свою чергу, може призвести до розголоження стратегії захисту, оскільки такі засідання можуть проходити за участю, як мінімум володільця майна, а також інших осіб.

Таким чином, досить прискіпливе відношення слідчого судді до обґрунтування доцільності тимчасового доступу негативно впливає на позицію захисту, може порушувати права клієнта на захист та нівелює принцип змагальності.

По-друге, сторона захисту може отримати тимчасовий доступ лише до речей і документів, які безпосередньо стосуються підозри чи обвинувачення. Таким чином, захисник позбавлений можливості у спосіб тимчасового доступу збирати докази щодо похідних епізодів. Наприклад, щодо незаконного затримання особи в межах цього ж кримінального провадження, порушення стороною обвинувачення певних процедур, які чітко регламентуються законодавством, збирання відомостей, які позитивно характеризують особу підозрюваного чи обвинуваченого.

По-третє, у непоодиноких випадках сторони захисту відмовляють в отриманні доступу, оскільки ті чи інші документи вже отримані слідством та є в матеріалах кримінальної справи. При цьому доступ до таких документів захист зможе отримати лише на стадії розкриття та ознайомлення з матеріалами. Тобто вже після завершення досудового розслідування. Вказане досить суттєво може вплинути на своєчасність та якість надання правової допомоги.

По-четверте, з початку введення в Україні воєнного стану були прийняті зміни до перехідних положень Кримінального процесуального кодексу України, відповідно до яких під час дії такого стану, тимчасовий доступ до деякої категорії

документів здійснюється на підставі постанови прокурора. Деякі слідчі судді почали трактувати вказану норму як виключну дискрецію прокурора на прийняття рішень щодо тимчасового доступу і саме з цих підстав почали відмовляти в задоволенні клопотань сторони захисту. Звісно, така позиція є незаконною, однак вона має місце в судовій практиці.

Слід звернути увагу, що у разі відмови слідчого судді в наданні тимчасового доступу, дії захисника досить обмежені. Ухвала про відмову в наданні тимчасового доступу не підлягає апеляційному оскарженню. Тому захисник може лише повторно звернутися з клопотанням. Якщо клопотання розподілиться на того самого суддю, то на позитивний результат, напевно, не варто очікувати. Можна, звичайно, спробувати відвести суддю, якщо в попередній відмові були ознаки упередженості, однак на практиці такі відводи не часто задовольняються.

Однак, навіть коли клопотання сторони захисту про тимчасовий доступ до речей та документів задовольняється, можуть бути проблеми з його реалізацією.

Зокрема, строк дії Ухвали суду про тимчасовий доступ не може перевищувати двох місяців.

При цьому, володільць майна, якого суд зобов'язав надати відповідні речі чи документи, може різними способами намагатися затягувати виконання Ухвали чекаючи спливу строку її дії.

Наприклад, володільць може оскаржити Ухвалу про тимчасовий доступ до суду апеляційної інстанції (можливість такого оскарження в певних випадках передбачена законодавством), і, таким чином, затягувати процес надання документів. Або створювати різні перепони у вигляді надання документів тільки для огляду без можливості зняття копій. Хоча сам по собі тимчасовий доступ по своїй сутті передбачає можливість зняття копій. Або взагалі проігнорувати вказану Ухвалу чи відмовити стороні захисту в наданні відповідних речей чи документів.

На жаль, така поведінка володільця майна є непоодиноким. У випадках невиконання Ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ, сторона захисту може ініціювати перед судом питання проведення обшуку у володільця. У випадку задоволення такого клопотання, проведення обшуку буде доручено місцевій поліції з можливістю сторони захисту брати в ньому участь.

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що механізм тимчасового доступу для сторони захисту працює, однак потребує вдосконалення, щоб рівність та змагальність сторін були не лише декларативними нормами, але й мали практичне втілення на практиці. ●

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

«БЮЛЕТЕНЬ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ»

№1 (55) грудень 2023 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

КВ №19855-9655Р від 22.04.2013

Відповідальний редактор:

Ольга Дмитрієва, Президентка ААУ,
керуюча партнерка АО «Dmitrieva & Partners»,
менторка LBS

Засновник: Всеукраїнська громадська організація
«Асоціація адвокатів України»

вул. Дніпровська набережна, 3, м. Київ, 02098

моб. тел.: +38 067 343-34-07

e-mail: info@uaa.org.ua | www.uaa.org.ua

Сфера розповсюдження:

загальнодержавна, зарубіжна

Мета видання: поширення юридичних,
адвокатських і наукових знань, інформування про
діяльність ААУ та з правових питань

Статус видання: вітчизняне

Над випуском працювали:

Буток Тетяна, Гуц Наталія, Сафронова Тетяна,
Стеценко Руслана, Дорошенко Костянтин,
Бугай Денис, Куса Людмила, Бойко Сергій,
Кузнець Лілія, Лук'яненко Олександр

Друк: ТОВ «АРТ СТУДІЯ ДРУКУ»

м. Київ, вул. Бориспільська, 15

www.artprintstudio.com.ua

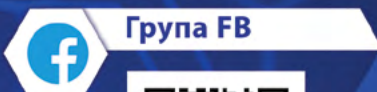
Замовлення №3779. Наклад 100 екз.

Дизайн: ФОП Остапенко Я.М.

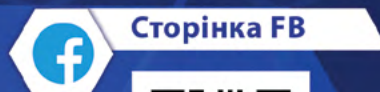
ЗАХОДИ ААУ 2024

№за/п	Назва заходу	Дата	Місце
1.	КОНФЕРЕНЦІЯ З СІМЕЙНОГО ПРАВА	09.02.2024 (п'ятниця)	offline, Київ
2.	VI СУДОВИЙ ФОРУМ	15.03.2024 (п'ятниця)	offline, Київ
3.	АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ФОРУМ	26.04.2024 (п'ятниця)	offline, Київ
4.	ЛІТНІЙ КРИМІНАЛЬНИЙ ФОРУМ	14.06.2024 (п'ятниця)	offline, Київ
5.	BUSINESS PROTECTION 2024 - A2B FORUM (ЗАХИСТ БІЗНЕСУ)	13.09.2024 (п'ятниця)	offline, Київ
6.	«АДВОКАТУРА. ФОРМУЛА УСПІХУ. ЮРБІЗНЕС ПІД ЧАС ВІЙНИ»	11.10.2024 (п'ятниця)	offline, Київ
7.	TAX & BUSINESS TALKS - 2024 A2B FORUM (ПОДАТКОВИЙ ФОРУМ)	08.11.2024 (п'ятниця)	offline, Київ
8.	14-th KYIV CRIMINAL LAW FORUM (КРИМІНАЛЬНИЙ ФОРУМ)	06.12.2024 (п'ятниця)	offline, Київ

**Слідкуйте за нашими новинами
на різних інформаційних майданчиках:**

Група FB

Сторінка FB

YouTube-канал

Telegram-канал

